

Romanul modern / psihologic
ULTIMA NOAPTE DE DRAGOSTE, ÎNTÂIA NOAPTE DE RĂZBOI,
de Camil Petrescu

1. Specie literară. Curent literar

Publicat în 1930, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, alături de *Patul lui Procust* a înnoit romanul românesc interbelic prin sincronizare cu literatura universală.

Ca **specie literară** este **roman realist, subiectiv, modern, psihologic**.

Romanul este specia genului epic în proză, de dimensiuni ample, cu acțiune mai complicată, desfășurată pe mai multe planuri narrative, personaje numeroase, complexe din punct de vedere sufleteș.

Este **roman realist** deoarece se inspiră din **realitatea războiului**, este prezentă **tipologia** personajului (tipul intelectualului), impresia de **veridicitate, scientizarea** (prezența discursului sau a descrierii de tip științific: filosofie, medicină, drept).

Este **roman modern de tip subiectiv** deoarece are drept caracteristici: unicitatea perspectivei narrative, **timpul prezent** și **subiectiv** (narațiunea la persoana I), fluxul **conștiinței** (memoria involuntară), **memoria afectivă**, luciditatea **autoanalizei**, stilul **anticalofil** (refuzul de a scrie frumos: „*Trebuie să fie adevărat nu frumos*”), **autenticitatea** definită ca identificarea actului de creație cu realitatea vieții. **Modernitatea** romanului constă deci în elemente bine definite: prezintă problematica **intelectualului** care trăiește drama singurătății, nefiind înțeles de ceilalți; tehnici de construcție: **memoria involuntară, introspecția, retrospecția**, personajul reflector etc.; **analiza psihologică** – principala modalitate de caracterizare a personajelor; **intelectualizarea** limbajului (utilizarea neologismelor).

Este **roman psihologic** deoarece accentul se pune pe **conflictul interior** (surprinde zbuciumul sufleteș al personajului principal care trăiește drama însetatului de absolut), urmărește **modificările sufletești** ale protagonistului de-a lungul operei (inițial Ștefan Gheorghidiu se căsătorește cu Ela din orgoliu, ajunge treptat s-o iubească, s-o venereze chiar, pentru ca în final să-i devină indiferentă); urmărește **etapele** transformării sufletești a eroului.

2. Izvorul de inspirație

Romanul se bazează pe experiența de combatant a autorului. Geneza romanului o constituie **Primul Război Mondial** care a inspirat numeroase romane rămase celebre: *Adio arme* de Ernst Hemingway, *Familia Thibault* de R. M. du Gard, *Pădurea spânzuraților* de L. Rebreanu etc.

3. Titlul

Prin titlu, existența eroului este fixată printr-o **opозиție** slujită de aceeași unitate temporală, **noaptea**. Autorul subliniază sfârșitul unei vremi lăuntrice și începutul alteia.

4. Tema

Încă din titlu se precizează temele romanului, cele două experiențe fundamentale trăite de protagonist: **dragostea și războiul**.

5. Structură

Romanul este construit pe **două planuri**: unul **subiectiv** ce prezintă cele două experiențe trăite de erou (cea erotică și cea a războiului) și un plan **obiectiv** ce constituie, de fapt, fundalul romanului (mai întâi moștenirea, iar apoi războiul).

Din punct de vedere compozițional textul este structurat în **două părți** precizate încă din titlu: dacă **prima parte** reprezintă rememorarea iubirii matrimoniale eșuate, dintre Ștefan Gheorghidiu și Ela, **partea a doua** este construită sub forma jurnalului de campanie al lui Gheorghidiu și urmărește experiența de pe front în timpul primului război mondial. **Prima parte** este în întregime **ficțională**, în timp ce **a doua parte** valorifică **jurnalul** de campanie al autorului („*Toate întâmplările din volumul doi le-am trăit aieva, alături de regimentul meu*”), articole și documente din epocă, ceea ce conferă autenticitate.

Romanul este scris la persoana I sub forma unei **confesiuni** a personajului principal; naratorul este deci protagonistul romanului, **perspectiva narativă** fiind deci **subiectivă și unică**.

6. Subiect și semnificații

Romanul debutează printr-un **artificiu de compoziție**: scena de la popotă din capitolul I are menirea de a declanșa memoria involuntară; de asemenea, scoate în evidență cele două planuri temporale: **timpul narării** (prezentul frontului) și **timpul narat** (trecutul poveștii de iubire).

a) expozițiunea – în primăvara lui 1916, în timpul unei concentrări pe Valea Prahovei, Gheorghidiu asistă la popota ofițerilor, la o discuție despre dragoste și fidelitate, pornind de la un fapt divers aflat în presă: un bărbat care

și-a ucis soția infidelă a fost achitat de tribunal. Această discuție declanșează memoria involuntară și afectivă a protagonistului, trezindu-i amintirile legate de cei doi ani și jumătate de căsnicie cu Ela.

b) intriga – „*Eram însurat de doi ani și jumătate cu o colegă de la Universitate și bănuiam că mă înșală*” este fraza cu care debutează abrupt cel de-al doilea capitol, precizând astfel conflictul de natură interioară a personajului.

c) desfășurarea acțiunii – tânărul, pe atunci student la filozofie, se căsătorește din dragoste cu Ela, studentă la Litere, orfană crescută de o mătușă. Iubirea lui se naște din duioșie: „*Jubești întâi din milă, din îndatorire, din duioșie, iubești pentru că știi că asta o face fericită*”, dar, la o autoanaliză lucidă, autorul mărturisește că mai ales din orgoliu: „*Începusem totuși să fiu măgulit de admirația pe care o avea mai toată lumea pentru mine, fiindcă eram atât de pătimăș iubit de una dintre cele mai frumoase studente*”.

După căsătorie, cei doi trăiesc modest, dar sunt fericiți. Echilibrul tinerei familii este tulburat de **moștenirea** pe care Gheorghidiu o primește la moartea unchiului său, Tache, moștenire ce o va schimba total pe Ela: se implică în discuții despre bani, devine interesată, dornică de petreceri și de lux, se integrează cu ușurință în viața mondenă care lui Ștefan nu i se potrivește, simțindu-se stingher.

Criza se adâncește după excursia la Odobești în timpul căreia eroul descoperă c-ar putea fi înșelat cu un anume domn G. După o scurtă despărțire, Ela și Ștefan se împacă. Înrolat pe frontul românesc, Gheorghidiu cere o permisie să verifice dacă soția lui îl înșală, fapt nerealizat din cauza izbucnirii războiului.

d) punctul culminant - experiențele dramatice de pe front modifică atitudinea personajului-narator care ajunge la concluzia că drama personală pălește în fața tragediei colective: „*Atât de mare e depărtarea de cele întâmplate ieri, că acestea sunt mai aproape de copilăria mea, decât de mine cel de azi... De soția mea, de amantul ei, de tot zbuciumul de-atunci mi-aduc aminte cu adevărat ca de o întâmplare din copilărie*”;

e) deznodământul – rănit și spitalizat, Gheorghidiu se întoarce acasă, la București, dar se simte detașat de tot ce îl legase de Ela. Obosit să mai caute certitudini și să se mai îndoiască, o privește acum cu indiferența „*cu care privești un tablou*” și hotărăște să o părăsească: „*I-am scris că îi las absolut tot ce e în casă, de la obiecte de preț la cărți... de la lucruri personale la amintiri. Adică tot trecutul*”.

7. Personajele. Condiția intelectualului

Ștefan Gheorghidiu, personajul-narator, reprezintă **tipul intelectualului lucid**, inadaptatul superior, care trăiește drama îndrăgostitului de absolut.

Filosof, el are impresia că s-a izolat de lumea exterioară, însă în realitate, evenimentele exterioare sunt filtrate prin conștiința sa. Gândurile și sentimentele celorlalte personaje pot fi cunoscute de cititor în măsura în care el le percepe. Astfel Ela este cel mai „misterios” personaj, prin faptul că tot comportamentul ei este mediat de subiectivismul lui Ștefan. De aceea cititorul nu se poate pronunța asupra fidelității ei, sau dacă e mai degrabă superficială decât spirituală.

Raportat la sine însuși, Gheorghidiu este un **însecat de absolut**, iar iubirea pe care o trăiește atinge cote maxime, având aceleași exigențe și față de sentimentele Elei; este însetat de cunoaștere: pe de o parte, **cunoașterea ideatică** (în domeniul concret al filosofiei), iar pe de altă parte, **cunoașterea erotică**. Însetat de adevăr, dorința de certitudine îl obsedează.

Exigențele sale față de Ela sunt atât de severe, încât încet-încet ea i se va dezvălui în dimensiunea ei reală: este frumoasă, este destul de inteligentă, dar cochetă și ușuratică, în final chiar vulgară, ceea ce va determina indiferența eroului și hotărârea de a se despărți. La un moment dat o vede diformă chiar, ajungând să o disprețuiască.

Indiferența din final se datorește războiului care îi dezvăluie adevărate drame: drama sa personală pălește în fața dramei colective; pe lângă camarazii morți sau sfârtecați de gloanțe și obuze, infidelitatea soției devine nesemnificativă.

8. Concluzii

În conferința *Noua structură și opera lui Marcel Proust*, **Camil Petrescu** propune romanul modern de tip proustian și respinge romanul de tip tradițional, în care naratorul este omniprezent și omniscient, el ajungând să gândească în locul personajelor sale. Pentru a evita confuzia dintre realitate și „propunerea de realitate”, scriitorul alege ca soluție **autenticitatea**: „*Să nu descriu decât ceea ce văd, ceea ce aud, ceea ce înregistrează simțurile mele, ceea ce gândesc eu... Aceasta-i singura realitate pe care o pot povesti [...] Eu nu pot vorbi onest decât la persoana I*”.